

AZ ÖNTUDAT

Milyen is az az állatoknak, hogy mindig kinn, csak kinn! A szél minden hangulatát beszívják, a tél minden szagát elérik. Belém a természet csak lobogó levelekkel hull. Bennük egészen zuhog, csak az értelem buborékjai nem érik őket.

Az értelem buborékjai engem érnek.

Szintelen csillagzatuk megakad arcomban, hajamban, vagy azzal hívja magára figyelmem, hogy valami hirtelen elsuhan tőlem, körülvesz, kérlel, – s már-már olyan finom és tiszta, hogy lány arca kell kirajzolódjék rajta:

„A világ vagyok, – az időbe-foglalt emberi esetek üzennek, írott és íratlan és már el is felejtett igaz történetek jelentkeznek, tanulságuk követelőzik: – szocializmust érdemelsz, igazságot!”

A gondolat tízezer éve magátemésztve nézi, a lélek udvari termeiben mint pusztít a halál: tudatlanság, kishit, elmebetegség, a pénz aljas imádata, fasizmus, fordítja vissza emberi lények arcát az állati sorba. De az emberiség húsáról leromló ellenség-osztály különben is halandó ember, – hát be ne szüntesd a harcot!...”

Ilyenkor hatalmas lélegzetet veszek, hogy belülről érezzem magam és érezzem milliárd másom – nincs annál biztatóbb semmi: ha megérezem milyen vagyok!

Az ilyen pillanatok magamba szívom, átdobogom, s mögöttem elmaradnak – és máris helyreállt a vonulás torlódott rendje.

Az idő valahogy szélirányon vonul, érzem, mert a levegőben is halk áramlást támaszt a történelem.

DISPUTA EGY SZÖKŐKÚTRÓL

Az útbaigazító: Kövel kirakott
Téren csordogál.
Ezren hordják, isszák –
Soha ki nem fogy
Soha el nem áll.

*Egy kétkedő
vándor:* Hogy létezik, hogy
Ilyen kopár hegyen,
Magas meredeken
S városban! találtak
Jó innivalót?

Helybéli: Oly konok nyomása,
Melynek nincsen mása
Itt lövellte fel.

Másik kétkedő: Mért nem az erdőben
Szívódott fel, tölgyben,
Vagy táplált folyót?

Helybéli: Itt gyúlt lenn, kövekben,
Irdatlan tömegben
S tudta: – itten kell!

Harmadik vándor: Á! Talán ez volna?
Nem tetszik a forma.

Útbaigazító: Egy furfangos órás
Kerékre terelte
És most jár egy óra...

Harmadik vándor: Azt'szem, tehet róla,
Hogy nem fenyves forrás,
Nem rézfényű vízcsap,
Hanem rozsdás térdű
Kőajakú nimfa
Világrahozója!

Helybéli:

Te mondd meg! Te éppen
Most hajoltál inni...

Suhanc:

Milyen ez a kút?
Lehet kívül fürcsa.
De mindegy ki fürta
S mért raktak, mért tettek
Ilyen kőfalút.

Nem érdemes nektek
Képe hírét vinni...
De ritka az íz.
S fiatok is csalja
Majd és megitatja.
– Nem a kút! A víz!

SCHUBERT TÉLI ÚTJA

A dal

A vándor nyomában a tél.
Úttalan utakon elér.

Gyalázatos hóviharak!
Honnan tudjátok hol vagyok?

Így fogadnak a németek.
Hallgasd csak ezt az éneket!

Halk havazásban városok,
széparcú gyermekkórusok...

A harangok alól a bűn
megsüketülve tovatűn.

Kilenc táj kékezüst haván
kilenc csengővel fut a szán.

Tűnődve nézik farkasok.
S addig békével ballagok...

A muzsikus

A zene szánján érkezem.
A hóba mártom két kezem.

A hó alatt a föld telet
nagy fagyott billentyűivel.

E mozdulatom ismerős:
kőszerszám után nyúl az ős,

vagy sírba fektet valakit,
agyagért nyúl és alakít...

S e mozdulatom idegen:
a föld ott hallgat hidegen,

és nem kér s nem ad semmit át,
mikor kapom a muzsikát.

A sok-sok szükséges miatt
tűnhet póznak e mozdulat.

Úgy tűnhet: amíg milliók
csak jobbágy-bánásmódra jók,

míg erőlködnek ezerek,
hívságok a művészetek,

póz minden öröm, míg a harc
az egyetlen valódi arc.

Nem! az öröm az emberen
kora virágokat terem:

ezért az öröm felkelés,
az ellensége ellen kés.

A szép-okozta élvezet
a méltóságig elvezet,

ha kitartóan ostromol,
szolga kibúj az úr alól.

Átérti: az megszégyenít,
hogymég ott érjen valakit,

mikor a szépség mint a lány
átlebeg termen és szobán.

Elég egy percnyi ámulat,
mely ember-művet felmutat

és elhalványul minden más,
halvánnyá lesz az „alkotás”.

S kiszolgáltatott milliók
megérik hirtelen, hogy jók,

mert jók, akik teremtenek.
Ámuljanak az emberek!

A színész és az énekes
számukra módokat keres.

Így szólít minden trombita
az osztályrend hágóira,

s még harminc-negyven évi harc
s ott érvvel vár reájuk Marx.

A mives önmagába néz.
Az ács megéri: ő az ész –

annyi feldolgozott fenyő
értelme, terve benne nő ...

Minden csupán csak abban él,
ki dolgozik a többiér.

Ó, lázító szelíd zenész!
Nem pártatlan az emberész!

Az értelem nagy szeme lát.
A farkashangú éjszakát

belepte mint a múlt, a hó.
Mint jég alatti tiszta tó,

a múlt testében él a dal,
és minden Schubert fiatal.

Mert minden mit az ember ér,
nagy dolgaiban benne él.

És minden mi Embert jelent
a szíveken előrement,

és alkotott és épített
egy igazságos szép hitet:

hogy tartalmazza majd a rend,
mely meglelégedést terem.

SZERTARTÁS EGY NEMZEDÉK NEVÉBEN

Invokáció

Állandóan kísértenek a dolgok,
A felismert hasznú formák
S az anyag igénybevehető szolgálatai.

Örök-nyughatatlan ember a nevem.

Tanúnak hívom a múltam,
A páfrány-ernyős, kénközéporos kort:
A házakat, eszközöket nem kaptuk úgy,
Készen, mint a hegyeket, a fákat,
Hát kétkézre fogtuk az elemeket,
És sorra próbáltuk őket kalapácsnak.

Elkoptak rendre a réz-, a vas-,
az arany-csákányok,
De nehezen s lassan mentünk valamire.
A századok pedig teltek,
És száználmasan szenvedett a vándorló vér,
És állandóan kísértettek a dolgok,
A felismert hasznú formák
S az anyag igénybevehető szolgálatai.

Örök változó, mozgó anyag,
– Hegyek, tengerek, városok, tollak,
emberek teste, –

Ki istenekkel szemben fiaidnak fogadtad
a kommunistákat,
És naponta teszel hitet terveik mellett, –
A sokféle társadalom millió fórumán hirdesd ki
Letörölhetetlen törvénytábláin a pártos tudatnak:

Írányt csak arra kap a történelem,
Amerre a szabadság és a végtelenség
Sínpára kígyózik a tér töltésein.

Álljanak el hát útbontó terveiktől
A bölények, sziklaomlások, deutérium-magok
S az imperialisták!

Láthatják, hogyan kínálkoznak nekünk
A felismert hasznú formák,
Az anyag igénybevehető szolgálatai,
S az ég is csikorogva beleegyezett
Lelketlen szisztémák felforgatásába
Az egyetlen értelmes Emberi Rend érdekében!

Himnusz

Tanúnak hívom a korszakok vallomását:
Oszálytalan és késtelen embernek adatott
volt a föld!
A tűnődő szemek köré gyűltek a láthatárok,
És megpillantották hasonmásukat az ősök.
A társuló sorsok gyökereiből szívott szárat
A ma kincses fészkeinket koronáján viselő
társadalom:

Egy elgondolástól irányított marok
erőlködni kezdett,
Rikkant egyet a nyers nyelv,
Egy másik megértette, és segíteni moccan,
S nagynehezen a matéria láthatatlan jószándékai
Lángkarokat kaptak, hogy segíthessenek.
S a tüzek megvilágították
Az értelem ablakait: a szemek számára
Az éjszakákat is.

Egy reggelen a folyamok a malmok alá feküdtek,
Más alkalommal
A szél kerek hasára vitorla domborult.
Aztán csattant az első korbácsnak cserzett szíj.
Marón buggyant ki a legelső könny –
S az éneklést megelőzte a sírás.

Millió számra születtek emberek
Bele a nagy egyenetlenségbe.
Millió szájjal rágták a kenyeret,
S titkon az életet kívánatosabbnak tartották
Az ígéret láthatatlan országánál.
A földre mezítláb leszálló angyalok és felhők előtt
Hamarosan nyilvánvaló lett,
Hogy ég ez a talaj,
Mert az emberi kapcsolatok értékes ércét majd
Az évezredek alatt többször újra és újra
megolvasztja
A forró megalázás s a parázsló harag:

Az elnyomottak nem törődhetek bele
A király, az isten s a lánc rendeltetésébe
És abba, ahogyan felhasználták a kenyeret,
a követ s a kardot.
S e töméntelen békétlenkedő akaratából
Nem lankadt
A hajó-, könyv-, földrész-, tudás-
és szabadság-szerző munka.

A hatalmat hordozó osztályok
Nem akadályozhatták meg,
Hogy a kihasznált napok halmazaiból
Út ne épüljön az idő égszínkének hegyein túlra,
A megálmodott boldogság felé.

Az épülő út hosszában, töltés-mentén
Benépesült hát az élőt-nem-látott tér.
Vásárosok keveredtek a foglalatostkodók
sokadalmába,
Hogy kifosszák őket, –
S a sokmilliárdnyi nagy haszonnal
megszületett ember
Utódai proletárok lettek. –
Hát szívükre ölelték a konokul mindig megújuló
dolgot,
Sok felismert hasznú elutasított formát
S a hűséges anyag igénybevehető szolgálatait
A mindent megoldó:
Aranyat kincstelenítő,
Vasat békésítő,
Értelmet tisztelő,
Önmagára büszke bőség érdekében.

Ars Poetica

Így történt, hogy fél évszázad óta
Izzó forradalmaik és vörös szíveik katlanaiból
Újra olvadtan – ezúttal tisztán csurran
a napvilágra
Az emberi kapcsolatok drága érce,
S a munkásnépek végre megönthették
És felszerelik a történelem eme városától
kezdődően,
Hol századom szállása van –
A szabadság és végtelenség vasútvonalát.

A mű miatt elégedetlenkedés
Többé nem hangzik el a jövő ajkán!
Így hát végre – eddig elégedetlen ember –
Beteljesítő sorsot vállalhatok:
Tetteim
Irdatlan korokig helyük megálló
Talpfák lesznek,
Hogy idők terhe, tartaléka átvonulhasson
A megálmodott munkatelepekre.

FIATALON. INTELMEK KÓRUSA

*„Ím o hárfa felhúrozva
ős öröm-fa hangra hozva”
KALEVALA*

Mohón, a kezdet ez.
A napsütést befutja
Vékony fátyolával,
S a szelek kórusa
Bolerót énekel
Az első tavaszi délutánba...

...Tavasz táján, régen,
régen, napos reggel,
napos reggel fogott,
reggel fogott kovács,
fogott kovács verőt
vasat kalapálni.

És mondják, hogy sírt az érc,
Pengett, visongott, rengett:
Mért nem hagytál engem
Álmodni rög alatt,
Nem látni sem havat,
Nem látni sem nyarat.
Ott lázamra nedvét forrás hozta.
Nem tudtam mégsem, mi a rozsda.
S ha megolvadtam – aggódó bércek
A szélben hűsíteni vállukra vettek.
De ölelő súlyos markát a hegynek
Nem fájlaltam, mint a kalapácsod
Amíg a szerszámoddá válok.

És Ilmarinen felelt,
S a hevült vasakra nézett:

Hogy fáj nektek így az élet?
Titeket irigyellek,
Hogy orvul a napok s a percek
Püfölnék s fáj, sajog.
Úgy jó! Ha tudtok fájni!
Csodálatos egy jog!

Az izzó tüzesvasnak
Jólesik a hideg üllőn,
S az első ütéskor még
Nem is sejti,
Hogy tovább veri a kalapács.
Jólesik neki a húshomlokú üllő.
De addig lehet csak rajta,
Amíg verik, verik,
Szerszámmá tekerik.
S szerszámnak lenni más,
Mint bután álmos rögnek...

S a pörölyök pörögnek.
S a szelek énekelnek.

...régen, napos reggel,
napos reggel fogott,
reggel fogott baltát,
baltát mester keze,
mester keze baltát
lantnak-valót vágni.

És mondják, hogy sírt az élő fa,
Hasadtak róla szálfák-könnyek,
Visító bogok, repedő gyűrűk
Pattantak szemrehányón el.
S így jajongott szava:

A derekam mire kell?
Ha a zengőhöz anyag kellett,
Miért pont szegény-engem kellett
Erdőmből kitörj,
Kivágj és meg is ölj?
Hisz tudod jól, a fa
Csak mint zöld-fa élhet,
S nem a lant, az asztal,
A fakanál fája él –
Csak az ágas bogas, görcsös, leveles szál.
Miért nem hagytál vadon?
Mi volt hát a cél?
Alakulni fáj.

És Vejnemöjnen szólt,
S az ifjú erdőkre nézett.

– Barátaim, legények,
Hajló derekúak!
Nézzétek meg – a vének
Napon s viharban egyként
Már merev-mogorván állnak.
Nézzétek csak a vastag kérgű fákat:
Nem nyújtóznak a széltől,
Nem moccannak az éjtől.
Bennük a nedvek csak kúsznak,
Csak csúsznak –
S közönyös ereiket
Már sosem csiklandják.
Ugyanazon az úton járnak
Már évek óta, zsugorodva
A szomjúságaik.
S nézzétek karjaikat
Mindenik mennyit ringat
A puha-felhős égből,

Annyival marad.
Már nem nőnek ágaik.
Belőlük nem lesz lantfa.

Hej, barátaim, legények,
Ti hárfá-derekúak!
Nyúljatok ölelni,
Nyúljatok szomjasabbra.
A földből többet szívni!
Az égből többet nyelni!
S a derekatok zengje
A sajtó gyönyörűségét,
Mi szabad ringástól éget!

Mohó, nagy kezdet ez.
A szelek kórusának intelmét hallgatom
Millió fülemmel, repeső fiatalon.
A hűvös föld, ha üllő –
Akarok én az üllőn izzó boldogan élni!
Állnám örökre mázsás kalapácsok
Dühös taposását,
Mert izzásom haragítja kihívón magamra őket.
Hült vasat, holt vasat tőlük
Lephet már a rozsdá.

S népem erdejéből
Megyek én lantnak-fának,
Leszek én hegedű.
Belőlem legyen a nóta!

Pengek a kalapácstól,
Pengek az ujjbegyektől.
Időtlen idők óta.

MUNKÁS-TEMETÉS

Ne légy merev a menetben: ő így sohase sétált
és kikacagta a sétapálcás nyárspolgárokat.
Most megkért, hogy vigyétek el valahová, –
pihenni,
hát csak erre kell gondolnod.
S ha előtt a szomorúság mikor mások beszélnek
róla,
jusson eszedbe: beleszólhatsz te is a vigasztalásba
és elengedett szerszámaid is munkába állíthatod
újra.
Persze semmit se tehetsz a sírnál, elhallgatod,
hogy párszor, beszélgetésben, ezt vagy azt mondta
neked,
jókedvű volt, és mindennél mennyivel fontosabb,
hogyan élt.
...Mert a siratás kirí az ember normális
gondolatmenetéből,
a sírásról semmi se jut eszedbe.

A hozzátartozók kara:

Oly rövid volt az életed:
Kevés, amíg szerettél.
Nagyon komor az a halál,
Ha minket elfeledtél.

Úgy sétál szívünk itt veled,
Mint eleven korodban.
Vagy tán most másképp szeret?
Ó, elfogultan jobban.

Hang nem vagy már, tekintet sem,
Arc sem simogatásra ...
Miről ismerünk mégis fel
Ily fulladt siratásra!...

A halott helyett a duda felel. Ismerős hangja
vigasztalna:
kívüle minden, mi örömet szerzett, megmaradt
a tájon.
...A kosztoscsészéjére nézve, még sokáig elsírja
magát a háznép.
A leány, ha férjhez megy, talán kevesebbet
kell reá gondoljon majd:
a gyermekek kézenfogják és kivezetik figyelmünk
a múltból,
békavirágot szedetnek vele, új dolgokról
kérdősködnék
és aprócseprő ügyeik öntudatlanul jellemzik,
hogyanapjuk óta
mennyit változott a világ.

Az emlékezés hullámai most dátumokat
és cselekedeteket
himbálnak e hajótörés után.
A mélyben egy kövön koccanás nélkül fenékre ér
a halott zsebórája
s az idő belőle, mint kis buborék betéved egy csiga
végtelen labirintusába.

A filozófusok kara:

Legyen elég az életed,
Ha fönixnek nem születél!
Sok tenni vágyó fő felett
Sokkal korábban lett tél.

Hiába élt, ki tévelyeg,
Ki kételyek megettél –
De te a sokat keresett
Igazság őre lettél.

Hát minden így befejezett!
Pihenés jár a tetter...
S te nyugtalan, még földbe bújsz:
Virágnak is születél?

A halott nevében szól a zenekar. Elgondolkoztató
melódiák vezénylik a menet tűnődő lépteit,
vagy megroppannak a koszorúk papírszallagjai,
mintha valaki olvasgatná a tegező búcsúiratokat,
Benn a műhelyben az utoljára vágott menetek
a félbemaradt, továbbkíváncozó munka erejével
magukbaforgatják s megkerengetik a levegőt,
megreppen kinn az érzékeny levél –
valaki csengve lehull jó helyéről,
mint be nem vert szeg.

Az elvtársak kara hajol le érte:

A holtunk tízezer lehet.
A történelmünk rózsza:
Szirmok ráncába fekszenek,
Kik elhaltak azóta.

Ezek a szirmok lobogók,
Mint vörös transzparenszek.
Munkás-menetek, dobogók,
Közülük megjelennek.

Ha bizalmunkat elnyered
Már főnix sorsú lettél:
A munkásosztály tartja meg,
Amit te elfeledtél!

HÁROM MONOLÓG

SZÉP ŐSZ

Prológus

Esős napokon se kérdezd majd,
hogy „hol a szép idő?”
A boldog megérkezés ideje jön.
Titokzatos határidők telnek le:
az érő almák, szőlőgerezdek,
az iskoláskorúvá felnőtt gyermek,
az őszi számbavétel, beteljesedő régi vágyak
elhomályosítanak minden mást.
Mély értelmek nyilvánulnak
eddig egyszerűen értelmezett dolgokban,
mint amilyen a munka ...

(... hiszen a történelem korábbi évszakaiban
emberhez méltó csak az osztályharc volt
s más minden embertelen, a munka is!)

Most szép idő, szép ősz, örömök évszaka jön –
hosszan kiteljesedő, mint a geológiai korszakok,
hosszan kiteljesedő, mint az emberi élet,
hosszan kiteljesedő, mint az értelem
uralomrajutása a földön.

AZ ÚJ TANÍTÓNŐ

Húszéves leszek.
Az égre emelkedő fák közt alszik a falum.
A lehelet látszik. Ősz-szaga van már az esti tájnak.
A kertben a csendben csörtetve hull a szilva,
mely éppen éjjel ért meg, az égen hangtalan
siklik egy csillag.
Közel és távol körülöttem érik a világ.
Jelentést hordoz minden pillanat,
s értelmem megfeszülve igyekszik felfogni mindent.
Még javában tanulok én is,
s már tanítok mégis.
A városból, ahol laktam,
a héten fiatal körorvos jött,
s új géplakatos a gazdasághoz.
Életünk közös szép dátuma tehát a roppant
évszám:
hatvan.
Mintha csak hármunk életéből állna eddig
a század!
Valóban – érzem – sokat megéltünk már,
álmos idők fiai irigyelnek.
Bölcsőink körül más társadalmi rend
rendőrei, címei, céljai, harcai álltak.
Embernek – tehát idegennek születtünk
a fortyogó Európába.
A határok s a frontok szabdalták
keresztül-kasul a gyermekkorunkat,
az udvarunkat, a játékainkat,
az énekeinket, a verseinket.

Lobogós vonatok vitték el apáink,
vonatok vitték el kenyerünket,
s vonatok vitték el az ellenséget is ...

Elmúlt.

Holnap munkába állunk.

Ahány emberértékű húszévest korom nevelt,

ahány emberértékű húszéves,

mesterségértő,

materialista

áll, ahol csak dolog van,

ha ez lenne mutatója immár a kornak,

az elhagyott kapitalizmus mélyebben állna

mögöttünk a múltban,

mint amennyit így kifejezhet tizenhat év.

A LAKATOS

Hé, ti régen porladó falu-kovácsok)

Visszahoztam a kalapácsot.

Frissen patkolt lóval, vén ekhós szekérrrel
mentek el nagyapáim.

Vasszínű füstöt eregető vaskémények alatt
kolóniákban éltek...

Onnan, a villogó, sisszörgő acél városából
küldött engem a gyár

a földművesnép munkamozdulatait

híven utánzó óriásgépek felelősének.

Értek a jól kalapált kaszához, olajat prüszögő
dieselmásínákhoz

s a tisztán működő rádióhoz.

Megjavítom első villanyvasalóit az asszonyoknak,
és repülőmodellt-építeni tanítom a sárkányeregetőket.
A technika jött ide velem,
ama meg sem született terveknek a lehetősége,
melyeket csak ezután ihlet a történelem
az itteni emberekben.
A falubeliek hívtak: „gyere a gazdaságba, fiatal
kovács!”
Az üzembeliek engedtek: „eredj el velük, elvtárs!”
S én kezet csaptam az elnökükkel, mint a sarló
s a kalapács.

A KÖRORVOS

A leendő anyácskák láthatatlan arcú gyermekeiket
hozzák elé, akik még előttük is ismeretlenek.
Én beszélek először róluk a türelmetlenkedőknek.
Elmaradt a laboratórium aranyló lombikjaival,
törékeny üvegcsöveivel,
a kísérletekkel, ahol tévedni, tanulni és ismételni
lehetett.
Most előttem áll az élő, az első eleven segítségkélő,
vérereinek törékeny csöveivel, aranyló velejével és
lélegzetelállítóan érzékeny életével... S egy pillanatig
a szívemben félelem szorong.
Aztán meghallgatom: –
...a tájon az ős pora leng, a nap apró
pókokkal bíbelődik, aranyat aggat a fákra.
Az emberem műves-keze gyümölcsöt,
szőlőt aggatott a békés tájra,
de benne háború van: tüdeje tájai
rég esős ősökre emlékeznek,
halkan hörrenő felhők fojtogatják,

De él és élete fontos a népnek, a pártnak,
s hatalmasnak érzem magam,
hogy nevükben gyógyulni küldhetem.

A SZOCIALIZMUS

Epilógus

Titokzatos határidők telnek le mostanában:
embernek – holnapinak születtünk
akkor a fasizmus korában,
mert életünk, mint a virág a magkörüli sötétből,
kinyúlt a háborúk s osztálytársadalmak fölé
maig és még messzebb, a napra. Ím igaz.
Titokzatos határidők telnek le a történelemben:
egész országok neve válik szabadság-lobogóvá,
egész földrészek veszik fel a lobogó zászló alakját,
a suhogó kard alakját, a robbanó gránát alakját,
mert népeink egykor – húsz éve, száz vagy ezer
év előtt embernek születtek,
s az ember sorsa hosszú, hosszabb a történelemnél,
átnyúlik a szabadság aranykorába.
Titokzatos határidők telnek le a világon:
A szocializmusnak nem határ az egymilliárdnyi
szív, aki benne élhet.
Az értelemnek nem határ az Elba.
A földi frontokon az anyag, a kozmosz
nagy fázisai robajlanak
vitathatatlan megnyilatkozás felé.

Mi hárman az Utókor lakói közül,
akiket annyiszor elképzelték,
elképzelt Szpartakusz, Avicenna, Dózsa –
s elképzelt Lenin! –
megjöttünk, felnézünk a napra, örömeinkre,
és mint nagy munkatervet
vesszük szívünkre a bizalmat.

A HEGEDŰ HÚRJAI

1

Négy húr a mindenség: a tér hárfáján mély
dimenziók.
Bennük kerengő kis szilícium-csillagunk
a költészet madarának látszik.
Négy égtáj a föld: a sokmilliárd hangos, lelkes
ember
a lét kezeügyébe eső húrjain játszik.
Négy avult társadalmi rend hajszája reng
énekeiben,
idegeiben hordja a múltat minden faj.
S négy húr az ember-alkotta hegedű: a hang- és
érzelem-családok
nagy korszakokban új műsorra képes
kórusaival.

2

A húrok előtt

É Éles szelű észak. Éber téli éjszakák. Fatemplom
kis harangja peng az elsőnek hangján.

Á Állott álmú óceán felett,
a nap-leáldozás felett feszül a második.

- D Dél meleg dudáján duruzsoló új passzát,
az elnyomással ellenkező néger-tenger
komor szava rezeget a harmadikban.
- G Görbített-nyakú törpe lovak horkannak,
antennás jurták előtt, a haj-sűrű tajgában
gépek riasztják fel a gombszemű galambokat.
A népek nagy szimfóniája kondul Ázsiában.

Négy távoli és tágfogalmú táj – mint a világ.
A művész ujja indul el
mint eszmét hordozó agitátorok,
egymásnak idegen nyelvek közé –
mint mérnökök... szakállas, halhatatlan
komponisták...
Ó, hegedülés! A hegedűre hajló arc:
mint szeretettel archoz szorított arc,
anyához, asszonyéhoz, gyermekéhez.
Egy hegedűre hajló arc: – ilyen
az ember alkotó közeledése a szülőföld szívéhez.

És megszólal a hegedű. Itt, bennünk:

Aki megőríz

A hegedű-föld domború fennsíkjain rikolt az emberi
élet,
s bányamély termeiben visszhangot ver rá a világ:
kövek, növények,
állatok, vulkánok, napok szolgálnak hasonlatokkal
poéziséhez.
Ó, ellenállhatatlan szükség szüli e kettősséget!

Az élet időtlen-értékű munkáját végzi:
ha teremt – ismét, s mindent úgyis eléget.
Az embernek nem elég annyi, hisz megszeret
valamit.
Ő millió mulandót végtelen ötlettel megőrzött,
védett...
Kutatva végigkopogtatott fát, követ,
falat, fémet, dobot – a zene végett!

Hegedűt faragott hangjára elvesztett asszonyoknak,
húrokat hangolt hangjára elképzelt angyaloknak,
hangokat csődít dicséretére lelkében hangtalan élő
hangulatoknak.

E hegedű helyett hajdan széphangú kórusok éltek,
leányok virágát, természetét, kedvét fújta egy ének.
E hegedű helyett egyszer kis kékfarkú csillagok
jártak,
juhászok közönnyel szemlélték őket, míg elhaltak
messze...
s ma valami hangon az emberi életörömbe utat
találtak.
E hegedű helyett házakban hangok, termekben
parancsok csengtek,
felkelő parasztok rikoltoztak,
éhező gyermekek anyái lisztért esengtek.
Az a kikoplalt liszt, mint a hó betakarta a múltat,
a sebet szép köpenyébe...
Az üzenet mélyről, egyszerre, épen
gyümölcsöket dob
az érzékeny utód hegedűjébe.

A dallamok fészke

Glóbusz és golyó sivít.
Mindenhez erő kell!
Gyökér és gyümölcs közt feszülő fához hasonlít
a történelem.
Kifeszíteni erő kellett!
Ó, emberi tűz! érzés és gondolat szülte lendület,
a múlt kövesült katlanait rontó,
igazságtalanságra láva-ontó,
verset és lobogót bontó!
húrozd fel hangjaimhoz a mindenséget!
Nagy a mi munkás emberi erőnk:
a földgolyót taszítja fáradatlan, új s új kalandok
korszakaiba,
s ahogy a mozdonyokban:
bár gerinc-irányon győz,
szép bonyolultán gördüléssé változik a gőz –
ez az erő fejünkben halkán forgó gondolattá
változik.
Ilyenkor megvilágosodik,
ilyenkor meghangosodik az erők hatalmas
szövevénye,
ahogy összeakaszkodott délköreiből alatt
a világ lassan úszik fészkünkkel a jövő felé.

Ember és szocialista ember

Az ember jó, ilyen: békét szeret és igazságot,
belül atlászín áhítattal hallgat minden szépet és
nagyot.
És ma már annyira magáénak érzi a nagyvilágot,
hogy most sok távoli szobában ezt gondolja, s
érzi: ő vagyok.

Az idő ideküld majd mindenkit, ahol ma élek,
s engem tovább...! A szocializmus nem egy
terület, ó, nemcsak ország,
hanem mérték, minőség, fokozat az ember útján,
mit mindenütt elérnek majd az életformák.

Egy hegedű, egy ritka szív és ész mindebből
mennyit foghat át!
mennyit segíthet ügyemnek a muzsikájával –
akárhol,
ha világa világom hordja: tulajdonképpen agitátor,
ki felferi ritkán ráérő dolgos emberekben
Ember-mivoltuk nagy hangulatát.

3

Négy húr a tér –
most újra megnyugodva hallgat.
Keresztben rajta a vonó – nagy, dőlt virág –
nem hervadó, csak fáradt,
mint új-anya, vagy nyárra a barázda:
– megtermette s kiosztotta
nektek a kívánt magokat.

HANGOK A TEREKEN

Riadó

Havasok morajlanak, a múlt hegységei
s a megkövült emberi erdők.
Fenékig fagyott tengerszemek
üstdobjain indul a nemere!
A föld segít!
A föld siettet ebben az agitációban:

A tavaszok fészket rakatnak a madarakkal
és nem védik meg az ősztől.
A tavaszok fiat születnek az állatokkal
és éhséget küldenek a farkasokra.
Ekkora pártatlanságban megfulladna a jóság,
ha emberi arcot nem kapna.
...Egy angyalka-arcú jóság kapkodva őrzi a
rendet –
hol lépre mennek a gyengék
és kiszolgáltatottakká lesznek akik nem
fondorkodnak.
Miért bújnak ki biztonságos kérgükből a fák
érzékeny gyümölcsé?
Kiért bújnak ki immár tízezer éve
erős izmaiból a dolgozó ember energiája
s alakul szóttessé, arannyá, géppé...?
Az angyalka-arcú jóság nem védte meg az embert
a kizsákmányolástól.
Ekkora pártatlanságban megfulladt volna az ember
ha nem fogná senki pártját!
A föld segít!
A föld siettet ebben az agitációban.

A huszadik század a kommunista pártok százada.
Régi május elsejék lobogója
belekap minden proletárruhába
és overállok, levetett munkakötények
olvadnak vissza
vérbe-vasba törve-mártva
a lobogóba.
Csattog a huszadik század!
A térzenét, divatos keringőket játszó
katonazenekar elfut a pavillonokból
és rákezd a gyászindulókra.
Minden vérzés: széttépett rigóké,
s elejtett őzek vérezése
a gyárterekre
a harcterekre emlékeztet...

A sztrájk

A munkapadon sokasodtak a kincsek – másoknak!
Kérdezték sokan: – munkás, kinek termel
a géped?
Kérdezték sokan: – munkás, kinek romlik
az izmod?
S egy reggel a munka megállt az üzemben.
És akkor a téren,
vörösök ellen fehérén
jöttek szembe
szuronnyal, bottal, késsel, torz nevetéssel
a vaskatonák:
„Menjen a munka! Munkás, dolgozz tovább!”

„Ne dolgozz tovább!” – mondta a párt.
Ők hangosan, nyersen rendelték neked: – Rajta!
A párt szava halkan parancsolt,
a lelkiismeretedből: Sztrájkot!
Ők csattogva szidtak: – Átkozott fajta!
A párt megmagyarázta: Te győzöl, ha most is
kiállod!
Ők tombolva vertek, – és lőttek!...
Eltárs, fáj a halálod,
de általad győztünk, látod! –

Partizán kantáta

Egy lány a fiúját várja:
– Az erdő alján élek én anyámmal.
Itt találkozik az égőarcú hajnali nap
a nyugtalan-alvó tájjal.
Az erdő alján búcsúzik az elmenő nap
a földek sóhajától...
Távol vagy annyi éve, édesem
tőlem milyen távol!...

Egy lány a fiúját várja. Ringató boldog napokat
kíván és éjszakákat, gyermeket szeretne
és fehér vásznakot szőni, moziba menni.
És várja, várja...
– Az erdő alján várunk mi anyámmal.
Apám sírján a régi háború csendje ül
s egy halk madárdal –

Kórus szakítja félbe:

Mi harmincketten beértünk az erdőbe, és fáradva hozzáférünk a hűvös földben, nyirkos levelek, nedves gyökerek alatt erőt gyűjtő forrás vizéhez... Lemosni sebeinket, teát inni és elgondolkozni, hogy jóllakva mennyivel jobban esne a friss víz. Három fenyő közel áll hozzánk (tövükben egy-egy aknavető) a többiek mintha jönnének közénk, kibukkannak a ködből.

Tízen meghaltak...

A számoknak semmi jelentősége az erdőben, melyeket a világháború vesz körül, haldokló milliárdokkal.

A levelek milliói sárgulnak, a madarak ezrei egyetlen őszi gondban élnek, a sajátos ízű nevet viselő forrás számlálatlan kortyai indulnak a Duna felé.

Megszámlálatlan sziklák, fenyőtűk, mókusok, mogyorók, bogyógerezdek, gránátok, golyófüzérék, tárok a szívünk körül!

Semmi –, az esőcsepp csupaszív testecskeje sem olyan eleven érzékeny, kiszolgáltatott, mint az emberi szív.

Úgy hordozhatja a beletaláló golyót, mint meggy a meggy magot.

Semmi –, a medve erős mellkasba bújtatott szíve sincs úgy megvédve a világban, mint az emberi szív.

A haldoklótól elkérjük emlékeit, az elesettek keze-fogását magunkhoz vesszük. Egy-egy puska agyára csatolódva ezer láthatatlan kéz emeli szuronyunkat!...

A dal:

Ó édes föld, édesanyáink éneke, régi ének!
Ó édes föld, védelmezd küzdő néped.
Add vissza erejét a partizánnak.
A háborúból engem még vissza-várnak...
Egy őszi estén minket visszavárnak.

Egy hang: Ó édes föld! A kincsek mint a szívek
dobogva ülnek völgyeid tavában.
A fiaid nagy messzi útról jönnek,
öleld, oltalmazd őket csaták viharában.

Kórus: Zászlóink lobogtasd az öröm pirosában.
Zászlóink lobogtasd a győzelem pirosában.

S valahonnan újra hallszik a leány éneke is:

– Az erdő alján várunk mi anyámmal.

Apám sírján a régi háború csendje ül
s egy halk madárdal.

A mezőt telesírtam, most a reggeli nap
felissza.

A lobogónkat mint győzelmes nagy virágot
élve hozzad vissza! –

Üzenet a sebekről

Ne sírjatok már a régi fájdalmakért, emberek!
Minden régi sebet elringat életünk, elhord a bőr...
De sírjatok mégis a régi fájdalmakért, emberek!
– ha ez energiákat szabadít fel azok számára,
akik itt maradhattak.
Erős a tábor, kinek sebei nem öröklött sebek.

A földalatti mozgalom megtiprott ujjai,
a sérelemmel elhalt proletárok is felhatalmaztak
– kiadni minden sebet!
Adjátok tovább a gyűlölet, a pártosság, a kitartás
hangulatait azoknak, akik még utánunk is harcban
fognak állni a kommunizmusért!

A kommunisták kórusa

A nap alatt állunk s az illető jelre
illan mindenikünk vissza a napba.
A gyártereken s a harctereken megszakított
munkáséletekért!
A kenyérért, amit magukkal vittek az
ellenség katonái!
A kerékbetörtek igazáért!
Azért, hogy szemmeltarthassák a földet,
hogy valakik újból el ne lophassák tüzét
a rabszolgák-indítottá harcnak, –
azért, hogy vezessék, vívják –
a kommunisták horgonyt vetettek az emberiségben:
– a nap alatt állunk s az illető jelre
illan mindenik élő vissza a napba,
de a gyártereken s a harctereken megszakított
emberi életekért,
a kenyérért amit magukkal vittek
az ellenség elűzött katonái,
a kerékbetörtek konok igazáért –
minket örökre itt tart a párt.

AZ ESTI SÍPSZÓ

Síppal valaki belefúj a hegyek csendjébe.
Síppal, szelet és nótát indított el az este elébe,
s a hang most a völgyek füleit járja,
patakok mentén, árnyékok alatt ér be a nyárba.

Átszáll a szekerek felett mint madár,
nagyokat zengve.
Falvakat érint, aki csak hallja és meséket ismer
megáll merengve.

Magányos sofőrök kabinján rezzen,
motorok olaja gőzöli legelő-szagát,
átfut a kirakott kőszemen, átfut a gyáron:
messziről érkezve, fáradtan billeg az alvó dudákon.

És elhal és elfogy és síppal valaki elküldi újra,
este a dombokról, utakról, utcákról, terekről fújja.
Ilyenkor boldog s az erejét millió éve érlelő férfi
világot felvető, világot építő izgalmát érzi.

Megveti ágyát az asszony, míg a csillagok bújnak.
Hónapja, éve, évtized óta
hordozza magában költészetét
ennyi mindennek, újnak!

Ismeri ujja a nótákat,
öröklött sípjának fogását ismeri karja.
S ez most a vérében kerengő izenő, ősi dallamok
új zivatarja.

Csöveket emelve, lovakat itatva,
lobogó délelőttökön érik meg benne,
hogy kéne egy sóhajnyit, karintést, kiáltást,
valamit – küldeni tőlünk a végtelenbe!

Hát sípjával esténként fújja, üzeni, küldi –
hogy lelke
roppant korszakunk emberi melegét
a hűvös homályos égre lehelje.

A PÁSZTOR JÁTÉKAI

A pásztor Békásnál járt, városokban
fordult meg mostanában
és hazaérve a hegyre az élményeken merengett.
Az este egy bokorra nézett és szentjánosbogarat
talált rajta.
A markába csukta és tűnődni kezdett.
A virrasztó ember álmodó fajta.

...Egy résen a parányi csillag kisütött
mint magányos lámpa fénye a házból...
Ha az ujjai lassan nyíltak, a réseken
mint emeletsorok ablakaiban, villanyok gyúltak ...
Ha tenyerén hagyta mászni, a bogár
mint szerpentinen küszködő autó
vitte csöpp fényszóróját...
Az ujjá hegyére vette s ott csendben
függött, mint távoli utcafény...
Három szentjánosbogarat gyűjtött ezeken az
estéken.

Villanylámpákkal álmodott, s új házsorokkal,
autók járták álmai útját – fényszóróik
gyakran a szemébe sütöttek, – megálltak előtte,
hogy utazni hívják, nagy városokba érkezett,
kivilágított termekben töltötte az estéit
a gépészekkel, fényben, fényben, fényben... –
És egyszercsak olyant is megérezett, amit
sohasem képzelgetett el vele hajdani élete:

A dolgozó emberek valahányszor munkához látnak,
mintha csak szent jánosbogárkát csuknának a
markukba:
halványan felsüt a karjuk erein, a régebben
elvégzett
munkák göcseit-bogait éri a fénye, s lassan, rendre
felszivárog a testeken át az élők szívébe...

A VÁROS RITMUSÁRA

Egy reggel a folyó mély rózsaszín vizén
hajót vitt s parti falevelet.
A kövek lenn még éjszakába merültek
s a színén még füstölt a pirkadat.
A parton paloták álltak, a hidak modern épületei
folytatódtak az utcákban: friss fák
és tiszta fehér emeletek.
A folyóról nézve, az új füsttelen városrész
láthatatlan villamossíneken csengve
elindult a nap felé.
Üzemek hatalmas mozdonyai vontatták
a házsorokat
és hangtalan gyorsulva elindult fel, fel keletre,
a források felé a város – s a folyó már állni
látszott.
A hidak lába, mint hajók orra szelte a vizet,
a rózsaszín visszfények a fűzfákra estek
és zöldre váltak ebben a rohanásban,
kendőkre estek és narancsszínre váltak
a rohanásban,
kezekre, vállakra, csapokra, csövekre estek
és villogásra váltak a rohanásban.
Az emberek siettek s mégis megálltak a hídon
megnézni: megállt a folyó.
A századok óta mindenkit elhagyó folyó, –
és úszik, vonul a parton a város, –
robog a nap felé az ismert parti lapályokon,
az élen valahol piros zászlók lobogva jelzik
a sebességet s hogy mindent legyőz
és megváltoztat a szocialista ritmus.

A világ hatalmas hajói, a városok visznek.
A világ modern motorjai, az ipari negyedek
kattognak bennük.
Csodálatos utazásunk ritmusára
régi és új indulók énekelhetők,
ritmusára nagy dolgok megoldhatók,
ritmusára alakul a mai költemény.

Egy reggel a folyó megörvendezettette az embert,
ki sikerült színházi este után gondolatokkal telve,
vagy bál után, csók után vagy vita után
ünnepre ébredt –
s ha a napfényes folyóra néz ebben a reggeli
szép robogásban,
bensőn és mélyen átérez téged, huszadik század.

ÉRZÉKENYEN ÉLNI

Ázott orgonákról
pötyyennek a cseppek.
Akik érzékenyek,
ma tavasszá lettek!

Mintha felszívódtak
volna száz alakban,
őket éri minden
kinn a nagy tavaszban.

Mintha ott lennének
messzi orgonákban,
folyton felismerik
maguk a világban.

Ó, milyen egy tavasz!
Szép találkozások
ingerei kelnek:
méh repül a fához,

víz zuhog a kőre,
föld borul a magra,
hímek törnek rá a
nyugvó őzcsapatra...

Magok szomjúsága!
Őzek szomjúsága!
Fellegekig lobog
idegeim ága.

Bennem él e nagy-nagy
mozgalom egészen,
minden pillanatát
önmagamban érzem.

Zöld energiákat
én veszek a fűben,
s én borulok reá
kéken a derűben.

Szeles napsütésbe
állítanak a kertek
s ágas igézzel
izgatnak és vernek,

s míg itt madár-vággal
ágaim csak vernek,
ott mint sirály – neki
vágok a tengernek.

Mindent átérezni!
ott ébredjen vérem
fiúk szerelmében,
lányok szerelmében.

Ó, mily teljességgel
ismernék magamra!
Ezer átélt napom
érne be e napra!...

Érezném mint Világ:
milliónyi részem
hogyan építkezik
zsongva az egészen.

De megsejtéseim
mért torpannak vissza?
Mért érzem ilyenkor,
hogy a perc felissza

hozzá való kedvem,
hozzá való vágyam
s lassan lecsapolja
sok idegen ágam?

Megérezem, hogy rendre
lelassul e játék
ahogy elfáradok,
ahogy szívem átég,

s addig szikkadok meg,
míg magamig érek
s bőröm ég-határán
nem csap ki az élet:

ázott orgonákról
már nem bennem esnek
száraz bokoraljra
langyos, álmos cseppek,

tikkadt állatnyelvvel
nem én nyelem őket;
nem érzem, csak látom,
kinn, az elmenőket...

Hogy tudnék én soká
mindenné feszülni?
boglárkákat nyílni,
sárkányokat szülni?...

Érzem: így elszórva
mily gyöngye az élet.
S ha csak állat lennék
hogy fájna, ha félek...

ha csak virágoknak
állnék üveg-lábán ...
ha csak álom lennék –
hogy vergődnek árván...

Hömpölyögve járnak
szándékok, töltések –
vakon bolygó szívek,
vakon bolygó kések.

Elnézzem e táncot,
ahogy találkoznak
tompán, s öntudatlan
néha halált hoznak? ...

Elnézzem e harcot,
mint bogár vagy pálma,
köztük alacsonyan
s tehetetlen állva? ...

Hogyan egyeztessem
ezt a győzelemmel?
Minden mozzanattal
erre tör az ember!

Ezért torpan vissza
sejtelmeim szárnya
s ezért térek vissza
ember-kupolámba.

Mit ér úgy pazarlón
mindenné feszülni,
boglárkákat nyílni,
sárkányokat szülni!...

Más, szebb, tágabb ihlet
fogta meg a lelkem,
mikor ezer érzés
után útrakeltem.

Én tudom: a rendet
hozom – ezért éget,
hogy öleljem mégis
át a mindenséget!

Más minden csak felél,
más nem épít téged!
Ezért egyesítlek
érzékenyen, élet!

Ember-állapotom
ezért visz magával
minden csengéssel,
minden hangolással.

Ilyenkor tavasszal
ringó érzékenyen
minden, minden, minden
gyűjt és átad nekem.

Gyökerek eldugnak,
csillagok keresnek –
hozzám vezet útjuk,
az is, hogy leesnek.

Ha megsimogatlak
s úgy engedlek vissza
arany erdeidbe,
gyors patakjaidba, –

tisztábban és szebben
dübörögsz fel, élet!
rejtett tartalmaid
nagy évszaka éled!

Ó, kimondhatatlan
tánc gyúl a világban
abból, ahogy érzik
bennem, hogy virág van!

Minden előlép az
új, szép értelemben
ahogy visszhangot vert
bennünk, benned, bennem.

S amíg emberünk él,
többé soha semmi
nem süllyedhet vissza
egyszerűen – lenni.

Sodró álmodásunk
hívja, kéri, vonja,
ember-dolgainknak
szövetébe fonja.

Így fonjuk a lelkét,
így fonjuk a lelkünk,
hogy az érzékenység
örömére leljünk:

orgonákról a szél
szívünk szagát issza,
ezért ismerős és
ezért szívnánk vissza.

A fűzöld a fényünk
pazarolva süt ki:
millió nagy réten
ember érzés üt ki,

millió új fában
ember érzés nő fel.
Magasságok szomja
él a hegytetőkkel.

S magasságok szomja
túllépi a földet,
hulló csillag testet
önmagára ölthet.

Hulló csillag-ember
villan fel a napban!
Mi nem omlik össze
ilyen pillanatban,

abból ami eddig
jelentett Világot?
Néhány pillanat és
ím, világgá válok.

Elhasznált nagy évek
gőzölnék az úrbe.
Elfárad a régi,
lassacskán lehülve.

A lét örvényei
rendre mind leállnak
s pontos, engedelmes
erőművé válnak.

Kifeküdt az ember, –
izma, akaratja
ráfeszül lelassult
világunkra s hajtja.

Tudatunk világa
ráépül a köre,
elvont elmélet volt
s jövő lesz belőle.

Gondolattal élni
adatik a földnek,
gyöngyei a térben
messze tündökölnék.

Igazságok szomja
mint virágok szára,
új, nagy társadalmat
nyílik most magára.

Záporozó, boldog
értelme van ennek,
hogy az érzékenyek
áradattá lesznek,

s mindent megmozgatnak,
szárnyukban a munka,
aztán felszívódnak,
vissza önmagukba.

A Világ a *teljes*
emberinek magja:
végtelenét ím a
mienk meghaladja.

Ember-kozmoszokban
benn, az értelemnek
aranyfellegei
hogyha megjelennek,

elmerítő mélyek
elporlasztó messzék
szárnyuk nem tartják, hogy
össze ne eresszék.

Mióta az embert
kinn erők kísérik,
itt megvillan minden
s elmerülten érik.

Itt e koponyában
mindennek lesz helye.
Cseng a halandóság
büszke kis műhelye,

hol a föld meséjét
álmodják és költik,
hol az emberöltők
nagy óráik töltik.

Jöjj el, gondolatok
esti zivatarja!
Nyúljon le utánam
régi múzsák karja!

s aki vélem ide
mélyre, önmagába
elmerült, most hallja
hogyan sutogom: „Drága...”

„Drága emberélet!”
s mint a kék nagy tenger
ellágyulva, sírva
ujjongok eszemmel.

Ilyeneket mondok:
„értelem” és „béke”
s érzem, ahogy süti
emberszemem kéke.

Mert ilyen az ember –
tartozéka minden,
létben-rokonai
még bölcsőjén innen:

csillagkatasztrófák,
élet első sejtje,
tulipánok, rózsák,
jó ízek a tejbe...

Mert ilyen az ember,
tartozéka minden,
létben-rokonai –
ha tovább jut innen.

Átkelnek majd szívéen
s nyelve sorra fogja
megszólítani őket
majd a holnapokba.

Érzitek e forró
közelgést a célhoz?
Mindent szomjazom most,
amit ember elhoz.

Harmatuk halálom
tudná megelőzni.
Vágyom csillapulni,
betelni és győzni.

Lelkem villámai
sűrűk most és nyersek,
idei szavakból
összeálló versek.

Ma, mint jó sólymaim,
vijjognak a harcon –
holnap fennebb szállnak.
s árnyékuk egy arcon

kéken átsuhan –: egy
hangulat hajója
minden perc madara,
sas, sirály vagy gólya.

Szívem tollaiból
öltik fel a részük
s mintha szívem sütné,
úgy rajzik egészük.

Ahogy elrepülnek –
ablakomból érzem,
a jövő tüzében
foszforeszkál részem.